

Rivieren van levend water...

Preek over Johannes 7:38 in de feestelijke dankdienst op zondagmorgen 25 maart 2007
(ds. Jos Douma)

Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in mij gelooft.

1.

Water is het thema dat hoort bij ons kerkgebouw. Toen we dit gebouw in de tachtiger jaren aankochten, werd het genoemd naar de fontein tegenover de kerk op het Frans Halsplein. Nu is er binnen in het gebouw ook een indrukwekkend symbool aangebracht: een immense golf. Waar staat deze golf voor? Nu moet je zo'n symbool niet uitputtend willen uitleggen, daarom alleen dit (en verder mag ieder ook zelf betekenissen geven): deze golf staat voor dynamiek, voor beweging. Water dat van boven naar beneden stroomt, een waterval, een golfstroom, een stroom van levend water. Want in de gemeente van Christus stroomt er genade en is er een overvloed van leven, licht en liefde.

In de eerste kerkdienst in dit gebouw als kerk (nadat het jarenlang een bioscoop was geweest) op zondag 30 juni 1985 heeft dominee Bosma gepreekt over Johannes 4 vers 4-14. Aan vers 14b is toen ook de naam van het gebouw ontleend: 'het water, dat Ik hem zal geven, zal in hem worden tot **een fontein van water**, dat springt ten eeuwigen leven' (NBV: 'Het water dat ik geef, zal in hem een bron worden waaruit water opwelt dat eeuwig leven geeft.'). Het motto van de Fonteinkerk is al jarenlang ontleend aan Joh 7:38: 'Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, **stromen van levend water** zullen uit zijn binnenste vloeien' (NBV: "'Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in mij gelooft,'" zo zegt de Schrift.').

Vandaag gaan we opnieuw deze woorden van Jezus proeven, op ons in laten werken, ons eigen maken. Want het zijn verwachtingsvolle woorden die passen bij een nieuwe fase van ons gemeente-zijn. Eerst gaan we daarom de woorden beluisteren in de situatie waarin ze voor het eerst gesproken zijn door Jezus.

2.

'Op de laatste dag, het hoogtepunt van het feest.' Dat is de situatie waarin de woorden klinken. Het gaat om het loofhuttenfeest. En dan moet u weten dat dat een groots en zeer uitbundig feest was in Israël. De twee andere grote feesten (het pesachfeest en het wekenfeest; Deuteronomium 16) mochten er ook zijn, maar het loofhuttenfeest was echt een toppe. Zeven dagen lang leefden de Israëlieten op straat en op de daken van hun huizen, waar ze in loofhutten woonden: een primitief bladerdak onder de open hemel. En op de achtste dag was er dan altijd een grote afsluitende samenkomst waarbij echt heel veel mensen aanwezig waren in Jeruzalem.

Het loofhuttenfeest was aan de ene kant een oogstfeest: het vond in oktober plaats als de wijnoogst was binnengehaald, en ik stel me zo voor dat de wijn ook rijkelijk vloeide, want zegt de Schrift niet: 'Eet je brood met vreugde, drink met een vrolijk hart je wijn. God ziet alles wat je doet allang met welbehagen aan.' (Prediker 9:7). En het eerste wonder dat Jezus deed was: water veranderen in wijn (Johannes 2:1-12)! Een vrolijk wijnfeest dus waar het volk Israël een jaarlang naar uitkeek.

Aan de andere kant was het ook een gedenkfeest: Gods grote daden uit het verleden moesten worden herdacht. De herinnering aan wat God gedaan had toen hij zijn volk uit Egypte had geleid en toe dat volk veertig jaren lang door de woestijn had gezworven, moest levend worden gehouden. En daar zijn feesten voor nodig. Zo hield het loofhuttenfeest de herinnering levend aan Gods reddende genade in vroegere tijden en het feest stimuleerde ook het verlangen naar nog meer genade: naar het koninkrijk dat nog zou komen, naar de messias die was beloofd, naar opnieuw water uit de rots. Want dat – die keer dat Mozes water uit de rots had laten stromen door er op Gods bevel op te slaan (Exodus 17:6) – was diep in het geheugen van het volk Israël gegrift.

Juist dat laatste – het waterwonder in de woestijn – is heel boeiend in verband met het loofhuttenfeest en wat Jezus daar op de laatste dag, het hoogtepunt van het feest gaat zeggen. Want gedurende de zeven dagen dat het feest duurde, vond er elke dag een waterprocessie plaats. Elke dag ging een van de priesters water scheppen met een gouden kan uit de Siloamvijver. Hij bracht die kan met water, tussen de rijen mensen door die langs de kant van de weg stonden, naar de tempel waar het met de wijn van het plengoffer uitgegoten werd over het brandofferaltaar. Op de zevende dag maakte de priester met die gouden waterkan zelfs zeven rondjes rond het altaar. Dat moet je je echt voorstellen: een priester met een gouden kan water, drommen mensen waar hij tussendoor loopt, ze zingen, ze vieren uitbundig feest, er is een en al vreugde en vrolijkheid, er klinkt trompetgeschal. Ja, in Israël wisten ze wat feest vieren was! De God van Israël is een God van feesten!

Er werd bij dit ritueel ook geciteerd uit de Schriften, Jesaja 12:

*Op die dag zul je zeggen:
'Ik zal u loven, HEER.
U bent woedend op mij geweest,
maar uw toorn is geweken, u troost mij.
God, hij is mijn redder.
Ik heb een vast vertrouwen, ik wankel niet,
want de HEER is mijn sterkte, hij is mijn beschermer,
hij heeft mij redding gebracht.'*
*Vol vreugde zullen jullie water putten
uit de bron van de redding.
Op die dag zullen jullie zeggen:
'Loof de HEER, roep zijn naam uit.
Maak alle volken zijn daden bekend,
verkondig zijn verheven naam.
Zing een lied voor de HEER:
wonderbaarlijk zijn zijn daden.
Laat heel de aarde dit weten.
Jubel en juich, inwoners van Sion,
want groot is de Heilige van Israël,
die in jullie midden woont.'*

Dat is het loofhuttenfeest. Dat is de sfeer die in zeven dagen zorgvuldig wordt opgebouwd en uitbundig gevierd. Dat hebben alle mensen al in zich opgenomen als de laatste dag aanbreekt, het hoogtepunt van het feest.

3.

Precies dán gaat Jezus spreken. En daarbij is iets bijzonders aan de hand. Normaal gesproken gaf Jezus zittend onderwijs, net als alle andere rabbi's in Israël. Als ze begonnen met hun onderwijs, namen ze plaats op een stoel. Nu niet dus. Jezus gaat staan, in de tempel, waar zoveel mensen bij elkaar zijn in een uitbundige feeststemming. Hij staat. Dat is heel bijzonder en dat vestigt extra de aandacht op wat hij gaat zeggen.

En er staat ook dat hij roept. Ook dat is niet gebruikelijk: een rabbi die staat te schreeuwen. Hij schraapt niet maar even zijn keel om vervolgens op rustige wijze zijn betoog te beginnen. Nee, hij gaat, als was hij een marktkoopman, met zeer luide stem spreken. Zijn stem schalt over het tempelplein.

Jezus trekt dus op luidruchtige wijze alle aandacht naar zich toe tijdens het feest. Hij was trouwens pas laat op het feest gekomen, pas halverwege. Zijn broers hadden hem uitgedaagd om naar het feest te gaan, vanuit Galilea, want dat zou goed zijn voor de PR: 'Niemand doet toch iets in het geheim als hij bekend wil worden. Als je dit soort dingen doet, laat je dan zien aan de wereld' (Johannes 7:4). Maar Jezus had geweigerd: zijn tijd was nog niet gekomen. Even later gaat hij toch, maar dan in het geheim. En intussen gonst het in Jeruzalem al: 'Zou hij er ook zijn?' Want Jezus had zeker al enige naamsbekendheid opgebouwd: hij had vrienden gemaakt en ook vijanden. Halverwege het feest duikt Jezus dan op en geeft onderwijs in de tempel (zie: Johannes 7:14-36). En op de laatste dag is hij er dan ineens weer. Blijkbaar had zijn Vader hem laten weten: 'Jezus, je tijd is nu wel gekomen. Ga op het tempelplein staan en roep de woorden uit de ik je in zal geven!' Want Jezus deed nooit iets buiten de wil van zijn Vader om. Hij spreekt deze woorden in vers 37 en 38 omdat zijn Vader dat zo wil en omdat de Geest hem zo leidt.

4.

Nu gaat het me vanmorgen vooral om vers 38. Maar toch ook kort iets over de zin die daaraan voorafgaat (waarover het vanmiddag meer zal gaan). 'Laat wie dorst heeft bij mij komen en drinken!' Tegen de achtergrond van de dagelijkse waterprocessie gaan deze woorden speciaal spreken. Het is nu de achtste dag. Zeven dagen lang was er een optocht geweest met een gouden kan water. Vandaag, op de achtste dag is die optocht er niet meer, maar staat Jezus op en roept: 'Laat wie dorst heeft bij min komen en drinken!'

Dat moeten we even op ons in laten werken. De man die in Israël zowel geliefd als verguisd wordt (er zijn mensen die hem volgen en in hem geloven, en er staan al mensen klaar om hem te arresteren – je hoort in de verte ware al deze klanken: 'Kruisig hem! Kruisig hem!'), deze man staat daar midden op het tempelplein te verkondigen dat de dorst die de Israëlieten ervaren, en waar het in de Schriften ook zo vaak gaat, en waarvan duidelijk is dat alleen God die kan lessen – de man staat daar te beweren dat hij God is. Want anders zou je dat niet kunnen zeggen.

Eigenlijk zegt Jezus ook: 'Dat is allemaal leuk en aardig dat water, zo'n processie, terugdenken aan het waterwonder in de woestijn, maar als je daarin blijft steken, loop je het levende water dus mis. Want er is maar een plek waar je dat kunt krijgen: hier bij mij. Er is maar één Persoon die het je kan geven: dat ben ik, Jezus, Zoon van God.' Een buitengewoon exclusieve uitspraak, en het is niet verwonderlijk dat er onder al die mensen daar – het zijn allemaal gelovige Israëlieten, die hun hele leven lang al steunen op Gods beloften – dat er verdeeldheid ontstaat: 'Dat kan toch nauwelijks waar zijn. Dat je Jezus, deze Jezus, exclusief en alleen deze Jezus nodig zou hebben om je dorst te lessen, om je verlangen naar liefde en

leven, heelheid en heil, vergeving en genezing te laten vervullen.' Sommigen geloven het. Anderen discussiëren er alleen over. En weer anderen maken plannen om hem te arresteren: 'Dit is toch ongehoord.'

En dat is het: ongehoord! En je kunt het alleen maar geloven als je gelooft dat Jezus de Zoon van God was en nog altijd is. Want hij leeft!

5.

Maar dan die zin waar het vanmorgen met name om gaat. "Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in mij gelooft," zo zegt de Schrift.' Dat is opvallend dat Jezus dat erbij zegt: 'Zo zegt de Schrift.' En toch ook weer niet. Want Jezus leefde vanuit de Schrift: hij herkende de stem van zijn Vader erin, was erin thuis, en zag zichzelf ook als vervulling van de Schriften van het Oude Testament.

Als bijbellezers zouden we nu wel graag willen weten welke tekst Jezus precies aanhaalt. Maar dat loopt helaas op een teleurstelling uit: Jezus citeert niet één duidelijk afgebakende plaats. Dat was in die tijd ook niet de gewoonte: men ging toen wat anders om met citaten dan wij dat vandaag doen. Wij zijn daar heel precies in: tot op de letter en de komma nauwkeurig halen we een zin of een tekstgedeelte aan dat ergens anders te lezen is. Zo gaat dat in de bijbel niet, en ook Jezus citeert niet in onze zin. Maar hij roept wel met deze door hemzelf geformuleerde uitspraak het spreken van héél de Schrift op. Op vele plaatsen gaat het over water, over rivieren, over stromen, over bronnen. Dus we doen het meeste recht aan Jezus' uitspraak als we door heel de bijbel heen gaan zoeken naar gedeelten die Jezus in gedachten heeft gehad toen hij deze woorden sprak in de tempel op het loofhuttenfeest. Ik heb een verzameling gemaakt die u op bronwater kunt terugvinden, omdat het nu teveel tijd zou kosten om al die bijbelgedeelten bij langs te gaan. Daarom haal ik er nu maar een paar naar voren.

1. Al in het begin van de bijbel zijn er rivieren. Genesis 2:10-14.
2. In de Psalmen gaat het een paar keer over dorst en water. Psalm 42:2-3 en Psalm 63:2.
3. Uit Jesaja hebben we al iets gelezen: Jesaja 12. Maar luister ook eens naar Jesaja 44:3 en Jesaja 55:1
4. Een heel belangrijke bijbeltekst: Ezechiël 47:1-12.

In het Nieuwe Testament komt dat beeld van de stromende rivier ook weer terug in Openbaring 7:17, 22:1 en 22:17.

En telkens is dit de boodschap: waar het levende water stroomt, bij God vandaan, uit het paradijs, uit de tempel, uit het hart van God, daar bloeit het leven op en draagt het vrucht. Dat klinkt dus allemaal mee als Jezus deze woorden spreekt: "Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in mij gelooft," zo zegt de Schrift.'

6.

Nu zijn er in die uitspraak van Jezus een paar dingen die opvallen.

(1) Jezus spreekt over rivieren, over stromen. Niet dus over druppels, over straaltjes water. Het is allemaal bruisend en spetterend. Want God is een God van overvloed. Hij deelt niet mondjesmaat uit maar hij deelt uit uit zijn volheid. Aan de stroom van genade die uit zijn hart komt naar ons toe, beantwoordt de stroom van leven en liefde die uit ons komt naar de mensen om ons heen.

(2) Het levende water begint te stromen vanuit het h art van de gelovige. Niet vanuit zijn hoofd of vanuit zijn handen, maar vanuit zijn hart. Dus ook niet meer uit het hart van God. Daar begint het wel, steeds opnieuw. Hij is de bron van het leven en is dat voor ons door Jezus. Maar als wij geloven in Jezus, als wij bij hem komen omdat we dorst hebben en drinken, dan worden we zelf dus ook een bron. En dat is een buitengewoon mooie en verwachtingsvolle boodschap. Waar we vaak dorstig zijn, allesbehalve een bron, daar wil God door zijn Geest iets nieuws gaan scheppen: dat we mensen worden die zelf een bron zijn, een fontein!

(3) Geloven is heel belangrijk. Alleen als je gelooft in Jezus zullen er rivieren van levend water uit je hart gaan stromen. Daar is Jezus heel duidelijk over. Alleen geloven in G od, dat is onvoldoende. Want we leren God alleen kennen in Jezus. En we voelen dan ook meteen aan dat geloven meer is dan: kennis van hem hebben, weten wie hij is en wat hij gedaan heeft. Geloven is hier (Jezus geeft eigenlijk een nieuwe definitie): 'Dorst hebben en dan bij Jezus komen en drinken.' Dus: dorsten – komen – drinken.

(4) Johannes geeft zelf een uitleg van Jezus' woorden (vers 39) en verbindt het water heel direct met de Geest die zou komen. Die Geest was er nog niet op de manier van Pinksteren, want zover was het nog niet toen Jezus deze woorden sprak. Maar die Geest is er nu wel op de manier van Pinksteren: Hij is over ons uitgestort en in ons uitgestort in grote overvloed: een stortbui vanuit de hemel!

7.

Tenslotte proberen we iets te proeven van de werkelijkheid waar Jezus over spreekt: hoe in de praktijk nu zichtbaar wordt dat uit harten van leerlingen van Christus rivieren van levend water stromen. Want we moeten niet blijven staan bij bijbelteksten en bij poëtische beelden, hoe mooi en verrijkend dat ook is. Het gaat erom wat Jezus in de concrete werkelijkheid van het leven van Gods kinderen aan het doen is. Hoe dat zichtbaar en ervaarbaar wordt. En dan wil ik graag drie dingen noemen waarin de rivieren van levend water en daarmee het werk van de heilige Geest zichtbaar en ervaarbaar worden: vreugde, vrede en liefde.

Vreugde! Dat noem ik expres als eerste. Want daarin komt heel dat loofhutfenfeest weer mee, dat in Israël zo vrolijk en uitbundig en overvloedig werd gevierd. Wat Jezus voor zich zag, allemaal feestvierende mensen, dat is wat hij door zijn Geest wil geven. Waaraan herken je een christen: aan de vreugde vanwege de genade! Waaraan herken je een gemeente van Christus? Aan de vreugde vanwege de geweldige dingen die God aan ons geeft. Het is na de liefde het eerste wat genoemd wordt als de bijbel de vrucht van de Geest beschrijft: 'Liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing' (Galaten 5:22).

Vrede! En dan is er ook al meteen dat tweede woord: als er ergens vrede te vinden is, dan is dat in de gemeente van Christus! Nu weet ik wel dat dat in de praktijk vaak niet zo is, maar dan is het op dit moment ook goed om te zeggen dat dat ten hemelschreiend is. Het is diep triest als kerken ten onder gaan door gebrek aan eensgezindheid en heelheid. Want dat staat volkomen haaks op Gods bedoelingen. Als we ernaar verlangen dat de belofte van Jezus werkelijkheid wordt, dat er rivieren van levend water uit onze harten stromen, dan is het zo belangrijk dat we zelf ook de vrede van Christus in ons hart zoeken. Vanuit die vrede zullen we er kunnen zijn voor elkaar en ook voor de samenleving.

Liefde! Niets in deze wereld is waardevoller dan liefde. Het is hét wezenskenmerk van God: 'God is liefde!' En Jezus zegt ergens anders in het Johannes-evangelie heel duidelijk: 'Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn.' (Johannes 13:35).

Maar wat als van dit alles maar weinig zichtbaar is in je leven en in het leven van de gemeente? Dan mogen we ons daar niet bij neerleggen, in die zin dat we zeggen: 'Laten we maar geen te hoge verwachtingen hebben! We zijn tenslotte ook maar nuchtere Hollanders! En het zal hier immers ook nooit volmaakt worden!' We mogen juist grote verwachtingen hebben. Alleen, die verwachtingen en de realisering ervan worden vaak geblokkeerd. Of om een ander beeld te gebruiken: vaak is er een verstopping waardoor het water niet kan stromen. Er zit een knik in de tuinslang. Of een opeenhoping van stenen in een rivier. Een verstopte waterleiding. Dan moet de verstopping worden weggehaald. Dan moeten we niet zeggen: 'Ach, nou ja, het hoeft ook allemaal niet zo uitbundig, zo overvloedig.' Want daarmee bedroeven we de Geest.

Als er geen rivieren van levend water zichtbaar en ervaarbaar zijn, dan moeten we op zoek gaan naar de verstoppingen en blokkades: naar zonden die we niet beleden hebben, naar wonden die pijn doen en die we nog niet hebben opengelegd voor de genezing van Jezus, naar bonden (bindingen) waardoor we niet de vrijheid van Christus kennen.

8.

Kijk nog een keer bewust naar de golf! Het is niet alleen een mooi symbool. Deze golf wil de herinnering levend houden en steeds opnieuw wakker roepen aan de geweldige belofte van Jezus dat, als we geloven in hem, als we met onze dorst bij hem komen en drinken, er rivieren van levend water uit ons hart mogen gaan stromen.

Laten we bidden...

Heer Jezus, dank u voor de woorden die u toen gesproken hebt op dat uitbundige loofhuttenfeest in Jeruzalem, in de tempel, het huis van uw Vader. Dank u dat het levende en krachtige woorden mogen zijn, waarmee u ons ook vandaag aanspreekt. Help ons om ons de belofte van de waterstromen van uw Geest eigen te maken. Geef dat er uit onze harten naar elkaar toe veel vreugde, vrede en liefde stroomt. En geef door uw genade dat er veel levend water mag stromen vanuit dit gebouw naar de mensen om ons heen, zodat ook zij ontdekken dat ze hun dorst mogen lessen bij u, die de bron van al jet leven bent. Amen.

Handreiking voor de liturgie:

Liedboek Gezang 434:1,2,5

Het evangelie van Gods wet

Psalm 122:1,3

Gebed

Schriftlezing: Johannes 7:37-44

Psalm 42:1

Preek **Rivieren van levend water**

Gebed

Liedboek Gezang 75:5,6

Voorbeden

Collecte

Opwekking Lied 623